

ABOUT TRANSCRIBING MUSIC WORKS FOR CLASSICAL GUITAR

Vi Minh Huy

Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: vminhhuy@dvttdt.edu.vn

Received: 08/09/2023

Reviewed: 15/09/2023

Revised: 20/09/2023

Accepted: 21/11/2023

Released: 25/11/2023

Transcribing musical works is a very popular form of artistic creativity in musical life, playing an important role in the field of performance and enriching the basic technical foundations for the training of musical instrument performance. There are always two forms of works written for classical guitar: (1) Works originally written for guitar by professional authors. (2) Works transcribed for guitar from instrumental works, famous songs, folk melodies... In this paper, we presents some thoughts about transcribing musical works for classical guitar in current teaching and performance in Vietnam.

Keywords: Transcription; Musical works; Classical guitar.

1. Giới thiệu

Chuyển soạn - biểu diễn tác phẩm chuyển soạn là một hiện tượng nghệ thuật mang tính quy luật trong đời sống âm nhạc. Khái niệm *chuyển soạn* tác phẩm âm nhạc (tiếng Latin: *transcriber, transcriptio*; tiếng Anh: *arrangement*; tiếng Nga: *perelozenie, transcriptsia*) mà chúng tôi đề cập ở đây được hiểu theo nghĩa: một tác phẩm âm nhạc viết cho nhạc cụ nào đó được chuyển soạn sang một nhạc cụ khác diễn tấu thông qua những phương thức, thủ pháp, phong cách chuyển soạn khác nhau của từng tác giả chuyển soạn [4].

Đàn guitar du nhập vào Việt Nam ở những năm 30 của thế kỷ XX, qua nhiều bước thăng trầm, nhưng dần dần nền nghệ thuật guitar chuyên nghiệp đã từng bước trưởng thành, phát triển không ngừng và có một vị trí vững chắc trong đời sống âm nhạc. Hiện nay, bên cạnh những tác phẩm được sáng tác nguyên bản cho guitar cổ điển, nhiều tác phẩm âm nhạc của các nhạc sĩ Việt Nam và quốc tế đã được các nghệ sĩ, giảng viên guitar Việt Nam trực tiếp chuyển soạn phục vụ cho giáo trình đào tạo và chương trình biểu diễn, thể hiện những nỗ lực sáng tạo của nhiều thế hệ đóng góp không nhỏ cho sự nghiệp phát triển của nghệ thuật guitar Việt Nam [6].

2. Tổng quan nghiên cứu vấn đề

Trong những năm qua đã có một số công trình nghiên cứu về giảng dạy guitar, các hội thảo và một số cuốn sách phương pháp học guitar được công bố.

Luận văn của cố thạc sĩ Nguyễn Quốc Vương (2005), “Thực trạng và một số giải pháp đào tạo guitar trong giai đoạn mới ở Nhạc viện Hà Nội” có đề cập đến một số vấn đề về lịch sử hình thành - phát triển và một số kỹ thuật cơ bản cho đàn guitar [6].

Luận án của tiến sĩ Nguyễn Tài Hưng (2007), “Nghệ thuật chuyển soạn tác phẩm âm nhạc cho accordeon” đưa ra những nghiên cứu mang tính lý thuyết cơ bản về bản chất của loại hình chuyển soạn tác phẩm âm nhạc như một hình thức sáng tạo nghệ thuật cũng như hệ thống những thủ pháp chuyển soạn cơ bản cho đàn accordion [4].

Luận văn thạc sĩ Nguyễn Thị Hà (2007), “Vấn đề giảng dạy các tác phẩm guitar Việt Nam cho học sinh bậc Trung cấp dài hạn” tập trung chủ yếu vào các tác phẩm Việt Nam cả sáng tác và chuyển soạn. Tác giả phân tích một số kỹ thuật cơ bản xuất hiện trong tác phẩm và phương pháp áp dụng trong giảng dạy tại Học viện Âm nhạc quốc gia Việt Nam [1].

Luận văn thạc sĩ Lại Quang Nghĩa (2009), “Đặc điểm âm nhạc của một số tác phẩm guitar Việt Nam chuyển biên” đã khái quát đôi nét về những làn điệu âm nhạc dân gian Việt Nam được sử dụng trong chuyển soạn, sáng tác các tác phẩm guitar Việt Nam như: âm nhạc cung đình Huế, dân ca Quan họ, âm nhạc của Tây Nguyên [5].

Luận án tiến sĩ “Nghệ thuật guitar trong các tác phẩm âm nhạc Việt Nam” của tác giả Nguyễn Thị Hà (2017) đã ứng dụng những nét điển hình, đặc sắc trong thể loại, hòa âm, tiết tấu, xử lý kỹ thuật có trong tác phẩm guitar thế giới từ thế kỷ XVI - XX vào guitar Việt Nam nhằm nâng cao khả năng chuyển soạn và thể hiện các tác phẩm Việt Nam... [2].

Ngoài ra còn có một số bài báo nước ngoài và một số công trình nghiên cứu khác đề cập đến vấn đề chuyển soạn tác phẩm âm nhạc, tuy nhiên chưa có công trình nào nghiên cứu chuyên sâu về chuyển soạn tác phẩm âm nhạc cho đàn guitar cổ điển trong giảng dạy và biểu diễn tại Việt Nam.

3. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

Tác giả bài viết đã sử dụng phương pháp nghiên cứu tài liệu và phân tích một số tác phẩm âm nhạc, từ đó đưa ra những suy nghĩ của mình về vấn đề chuyển soạn tác phẩm âm nhạc cho đàn guitar cổ điển trong giảng dạy và biểu diễn tại Việt Nam.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Chuyển soạn những tác phẩm khí nhạc cho đàn guitar cổ điển

Nghệ thuật chuyển soạn tác phẩm khí nhạc đã có lịch sử từ nhiều thế kỷ. Các tác phẩm này luôn hiện diện trong chương trình đào tạo, chương trình biểu diễn của nhiều loại nhạc cụ như piano, violin, cello... Từ nửa sau thế kỷ XX tới nay, trình độ biểu diễn của các nghệ sĩ ngày một nâng cao, phát sinh nhu cầu to lớn, đa dạng về tác phẩm biểu diễn. Để đáp ứng nhu cầu đó, các nghệ sĩ guitar đã tìm hiểu, khai phá, sáng tạo, trực tiếp thể hiện và đưa các tác phẩm khí nhạc đã được chuyển soạn vào chương trình đào tạo và biểu diễn [5].

Ví dụ: Tác phẩm Sonate No.14 - L.V.Beethoven

Bản gốc viết cho Piano:

Adagio sostenuto

pp
Sempre e senza sordino

Bản chuyển soạn cho đàn guitar cổ điển:

Adagio sostenuto
sempre legato

sempre
pp

4.2. Chuyển soạn những làn điệu dân ca Việt Nam cho đàn guitar cổ điển

Để thể hiện thành công tác phẩm guitar, đối với các tác phẩm được chuyển soạn từ ca khúc, chúng ta không chỉ phân tích giai điệu, lời ca, mà phải tìm hiểu thời điểm sáng tác, thậm chí là hoàn cảnh lịch sử xã hội khi ca khúc ra đời. Nhưng đối với những tác phẩm guitar chuyển soạn từ làn điệu dân ca thì việc phân tích, tìm hiểu có sự khác biệt. Các làn điệu dân ca Việt Nam không có tên tác giả, không rõ về thời gian ra đời, khi thể hiện, ở một số làn điệu có thay đổi tùy thuộc vào sự sáng tạo của người nhạc công. Do đó, để diễn tấu thành công một tác phẩm guitar chuyển soạn từ các làn điệu dân ca Việt Nam, người nghệ sĩ cần tìm

hiều làn điệu gốc. Khi nghe làn điệu gốc, chúng ta sẽ cảm nhận được “cái hồn” âm nhạc của làn điệu, những nét “nhấn nhá”, duyên dáng của “ngón” đàn, hay giọng hát ở mỗi làn điệu là không giống nhau, tạo nên nét riêng biệt.

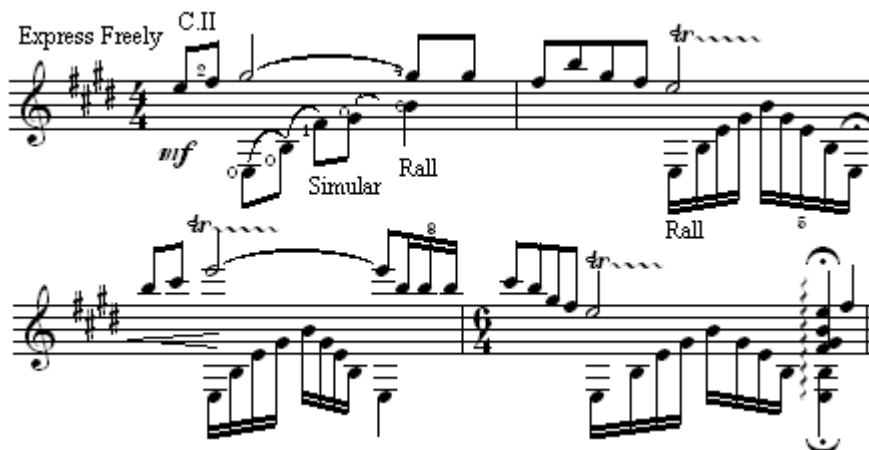
Nghệ sĩ Tạ Tấn là một người rất thành công trong việc đưa các làn điệu dân ca vào các tác phẩm chuyên soạn cho đàn guitar như: *Hoa thơm bướm lượn*, *Trèo lên trái núi Thiên Thai*, *Xe chỉ luồn kim*, *Trống cơm* (Dân ca Quan họ Bắc Ninh), *Hát then* (Dân ca Thái); *Tiếng sáo Xa Lá* (Dân ca H'Mông), *Mặt trời qua nắng* (Dân ca Gia Rai), *Xẩm Xoan* (Chèo cổ), *Lưu thủy* (Nhạc cổ), *Tình quê* (Dựa trên chèo cổ “Lối lơ”)... Với sự am hiểu sâu sắc tính năng nhạc cụ guitar, trong những tác phẩm chuyên soạn, nghệ sĩ Tạ Tấn luôn biết kết hợp hài hòa giữa kỹ thuật đàn guitar và các làn điệu dân ca [7].

Vi dụ: Trích “*Tiếng sáo Xa Lá*” - Dân ca H'Mông - Chuyên soạn: Tạ Tấn

Bài hát “*Người ơi, người ở đừng về*” được nghệ sĩ Nguyễn Thế An sử dụng chủ đề và biến tấu trên làn điệu của dân ca quan họ Bắc Ninh. Lối hát đối giọng của làn điệu được cây đàn guitar “bẻ giọng” tạo cho người nghe cảm giác lúc ở bè nữ cao, khi ở bè nam trầm...

Vi dụ: Trích “*Người ơi, người ở đừng về*” - Dân ca Quan họ Bắc Ninh - Chuyên soạn cho guitar: Nguyễn Thế An

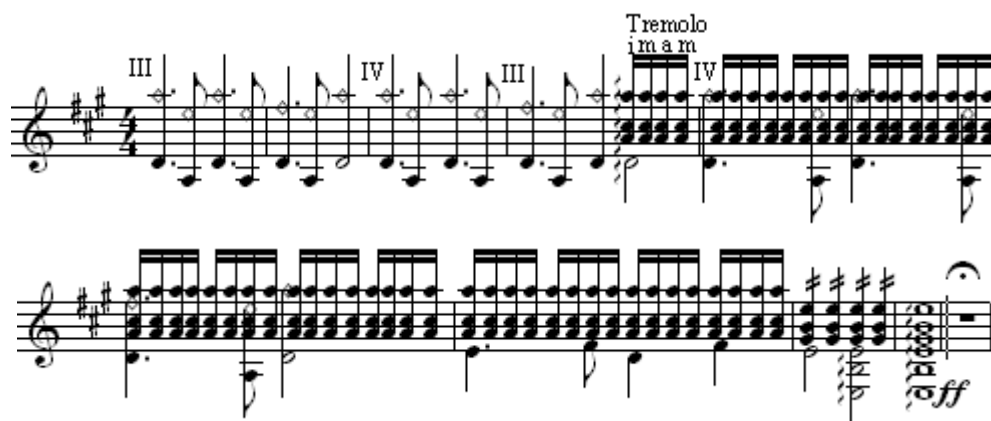

Tiếp thu học tập những kiến thức, kinh nghiệm cũng như những tinh hoa âm nhạc thế giới, kết hợp với việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa nhằm *xây dựng và phát triển nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc*, các nhạc sĩ đã kết hợp nhuần nhuyễn giữa tính truyền thống với tính thời đại nhằm phát huy hiệu quả nhất các tính năng kỹ thuật và khả năng thể hiện của cây đàn guitar cổ điển.

4.3. Chuyển soạn những ca khúc nghệ thuật cho đàn guitar cổ điển

Trong nền văn hóa Việt Nam hiện đại, có lẽ chúng ta không ai có thể quên được cái tên Nguyễn Đình Thi. Ông nổi tiếng là một người tài hoa và thành công ở nhiều lĩnh vực: sáng tác âm nhạc, làm thơ, viết tiểu thuyết, truyện ngắn và kịch... Nguyễn Đình Thi viết nhạc không nhiều, nhưng những ca khúc của ông như: *Diệt phát xít*, *Người Hà Nội*, *Du kích quân* thì không ai là không biết. Bài hát “*Diệt phát xít*” được dùng làm nhạc hiệu của Đài tiếng nói Việt Nam suốt hơn nửa thế kỷ. Còn giai điệu của “*Người Hà Nội*” đã trở thành nhạc hiệu chính thức của đài Phát thanh và truyền hình Hà Nội... Với một sự cảm nhận về giai điệu, âm hưởng, ca từ... của “*Người Hà Nội*”, nhạc sĩ Văn Vượng đã thành công trong việc chuyển soạn một tác phẩm thanh nhạc thành một tác phẩm độc tấu nhạc cụ rất hay. Trong tác phẩm, nhạc sĩ sử dụng nhiều các kỹ thuật khó như: âm bồi, tremolo (vê)... đòi hỏi người chơi đàn phải có một trình độ nhất định mới thể hiện và cảm nhận được.

Ví dụ: Trích “*Người Hà Nội*” - Nguyễn Đình Thi (Chuyển soạn cho guitar: Văn Vượng).

Dường như “*Tiếng chày trên sóc Bom Bo*” là một trong những ca khúc ít ỏi mang âm hưởng dân tộc Khơ - me Nam Bộ lọt vào các ca khúc thời chống Mỹ. Nhạc sĩ Xuân Hồng đã bắt được nhịp chày giã gạo của sóc Khơ - me, giai điệu của bài hát cho khán giả như cảm nhận được cùng tiếng hát “văng” bên tai là nhịp điệu tiếng chày giã gạo, không khí âm nhạc nhịp nhàng, rộn rã... Ca khúc đã được nhạc sĩ Tạ Tấn chuyển soạn cho đàn guitar độc tấu rất thành công. Sự phát triển của giai điệu bởi các âm cao thấp, quãng 4 nối tiếp, tạo nên màu sắc âm nhạc “trầm bổng”, đặc điểm này đã được nghệ sĩ Tạ Tấn áp dụng để viết đoạn nhạc mở đầu cho tác phẩm. Âm thanh tiếng giã gạo “thình thịch” nhịp nhàng, được tác giả mô phỏng bằng các âm trầm, tiết tấu móc đơn. Đàn guitar cổ điển, các dây 4, 5, 6 không có độ trầm như đàn cello, piano... do đó, khi thể hiện, muốn sử dụng triệt để âm trầm của đàn guitar, người tập nên chú ý đặt ngón P vào dây sâu hơn, chuyển động ngón trước khi gảy phải “nú” dây, sau đó bật tay ra khỏi dây nhanh, dứt điểm.

Ví dụ: Trích “Tiếng chày trên sóc Bom Bo” - Xuân Hồng (Chuyên soạn cho guitar: Tạ Tấn).

Tiết tấu, nhịp điệu là một trong những yếu tố tạo thành giai điệu, xây dựng hình tượng âm nhạc cho tác phẩm. Tác phẩm “Sông Lô” của nhạc sĩ Văn Cao, chuyển soạn của nghệ sĩ guitar Văn Vượng, cho thấy rõ sự ảnh hưởng của tiết tấu, nhịp điệu trong thể hiện tính chất âm nhạc. Phần mở đầu là những hợp âm rải, tiết tấu móc tam, tốc độ nhanh, âm nhạc cho người nghe cảm nhận về dòng sông Lô rộng mênh mông, sóng nước nhẹ nhàng.

Ví dụ: Trích “Sông Lô” - Văn Cao (Chuyên soạn cho guitar: Văn Vượng).

Nhịp điệu nhanh, sử dụng dấu lặng, tạo nên sự gọn gàng, dứt khoát cho giai điệu, người tập nên lưu ý thể hiện đúng những dấu nghỉ lặng đen, lặng đơn. Đối với nhạc cụ guitar, có thể ngắt âm bằng tay trái hoặc tay phải, ngắt âm tay trái nghĩa là sau khi gảy âm, các ngón bàn tay trái hơi nhấc lên ở vị trí vừa bấm để âm không tiếp tục vang, còn ngắt âm ở bàn tay phải thì sau khi gảy âm, dùng ngón tay bàn tay phải chạm lên dây vừa gảy để dừng độ vang của dây. Hai cách này đều có tác dụng ngắt âm, tuy nhiên với trường hợp cụ thể của ví dụ dưới đây, nên ngắt âm ở bàn tay trái, các âm sẽ “nảy” hơn, phù hợp hơn với tính chất âm nhạc. Đồng thời, chuyển vị trí bàn tay phải xuống gần với ngựa đàn, âm thanh sáng, chắc khỏe.

Ví dụ: Trích “Sông Lô” - Văn Cao (Chuyên soạn cho guitar: Văn Vượng).

Tuy các tác phẩm Việt Nam được sử dụng trong giáo trình giảng dạy guitar chưa nhiều về số lượng nhưng đã phản ánh một hướng đi đúng đắn của một nền nghệ thuật cách mạng chân chính. Mặt khác ở khía cạnh học thuật, nhiều tác phẩm đã đạt được những tiêu chí kỹ thuật cao, đã khai thác được các ưu thế, tính năng của nhạc cụ để diễn tả được một phần cái “hồn” Việt Nam thông qua ngôn ngữ âm nhạc dân tộc: thang âm, điệu thức, các kỹ thuật rung, luyến, láy... đặc trưng của âm nhạc dân gian cổ truyền. Những tác phẩm âm nhạc đạt giá trị học thuật cao đồng thời cũng mang những giá trị thẩm mỹ sâu sắc, có tác dụng rất lớn trong công tác đào tạo những nghệ sĩ tương lai.

5. Thảo luận

Hiện nay, ở Việt Nam, những người dân am hiểu, yêu thích âm nhạc cổ điển chưa nhiều. Các chương trình ở các sân khấu lớn chủ yếu là các chương trình ca nhạc, ít có các chương trình âm nhạc cổ điển. Do vậy, việc biểu diễn các tác phẩm guitar Việt Nam (đây là những tác phẩm được sáng tác, chuyển soạn từ các ca khúc Việt Nam hay từ những làn điệu, chất liệu âm nhạc Việt Nam...) có sự gần gũi, dễ hiểu đối với khán giả. Từng bước đưa âm nhạc cổ điển đến gần hơn với công chúng, nâng cao sự hiểu biết về âm nhạc guitar cổ điển phương Tây cho khán giả Việt. Với phản ứng dây truyền, việc trình diễn các tác phẩm guitar Việt Nam giúp phát triển hơn về âm nhạc guitar trong xã hội, góp phần thúc đẩy các nhạc sĩ trong sáng tác, chuyển soạn, phát triển mạnh âm nhạc guitar, mang tiếng đàn đến gần hơn với công chúng.

Trong một số chương trình biểu diễn guitar cổ điển giao lưu giữa các nghệ sĩ guitar Việt Nam và các nghệ sĩ guitar thế giới, đã có những nghệ sĩ guitar nước ngoài yêu thích và quan tâm đến những tác phẩm guitar Việt Nam, thậm chí họ còn muốn tập luyện và biểu diễn các tác phẩm này. Do vậy, nếu tác phẩm guitar Việt Nam được trình diễn trong các sự kiện quốc tế thì không chỉ giúp cho sự phát triển guitar ở Việt Nam mà qua đó còn giới thiệu những màu sắc âm nhạc phong phú, đặc sắc của đất nước ra quốc tế. Phải chăng, đây là một gợi mở cho các nhạc sĩ, nhạc công, các nhà quản lý âm nhạc quan tâm, có kế hoạch, định hướng trong thời gian tới?

6. Kết luận

Quá trình chuyển soạn là một quá trình sáng tạo, thúc đẩy người chuyển soạn và biểu diễn tác phẩm chuyển soạn luôn tìm tòi những phương tiện biểu hiện mới, thích hợp với tính năng cây đàn guitar, góp phần hoàn thiện phương pháp giảng dạy và biểu diễn đàn guitar cổ điển thông qua mối quan hệ hữu cơ với phương pháp giảng dạy và biểu diễn trên các nhạc cụ khác.

Tiềm năng nghệ thuật và tính năng nhạc cụ của cây đàn guitar cổ điển là tiền đề thuận lợi cho việc thực hiện chuyển soạn các hình tượng nghệ thuật mẫu mực từ cổ điển đến đương đại trong kho tàng âm nhạc thế giới và Việt Nam. Với sự xuất hiện ngày càng nhiều các tác phẩm mới viết nguyên bản cho guitar và những tên tuổi mới, chắc chắn số lượng các tác phẩm nguyên bản sẽ ngày càng được bổ sung nhiều hơn. Tuy nhiên, những tác phẩm được chuyển soạn sẽ luôn giữ vai trò đặc biệt không thể thiếu trong chương trình giảng dạy và biểu diễn guitar.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Nguyễn Thị Hà (2007), *Vấn đề giảng dạy các tác phẩm guitar Việt Nam cho học sinh bậc trung học dài hạn*, Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật học.
- [2]. Nguyễn Thị Hà (2017), *Nghệ thuật guitar trong các tác phẩm âm nhạc Việt Nam*, Luận án tiến sĩ Nghệ thuật học.
- [3]. Vi Minh Huy (2007), *Một số vấn đề về giảng dạy guitar hệ trung cấp năng khiếu tại Trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật Thanh Hóa*, Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật học.
- [4]. Nguyễn Tài Hưng (2003), *Nghệ thuật chuyển soạn tác phẩm âm nhạc cho đàn Accordeon*, Luận văn tiến sĩ Nghệ thuật học.
- [5]. Trần Thế Kỳ, *Phương pháp chuyển soạn một nhạc phẩm cho guitar cổ điển*, Nxb Thanh niên.
- [6]. Lại Quang Nghĩa (2009), *Đặc điểm âm nhạc của một số tác phẩm guitar Việt Nam chuyển biên*, Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật học.
- [7]. Tạ Tấn (2008), *Phương pháp học guitar*, Nxb Âm nhạc.
- [8]. Nguyễn Quốc Vương (2005), *Thực trạng và một số giải pháp đào tạo guitar trong giai đoạn mới tại Nhạc viện Hà Nội*, Luận văn thạc sĩ Nghệ thuật học.

SUY NGHĨ VỀ VIỆC CHUYỂN SOẠN TÁC PHẨM ÂM NHẠC CHO ĐÀN GUITAR CỔ ĐIỂN

Vi Minh Huy

Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: viminhhuy@dvttdt.edu.vn

Ngày nhận bài: 08/09/2023

Ngày phản biện: 15/09/2023

Ngày tác giả sửa: 20/09/2023

Ngày duyệt đăng: 21/11/2023

Ngày phát hành: 25/11/2023

Chuyển soạn tác phẩm âm nhạc là một hình thức sáng tạo nghệ thuật rất phổ biến trong đời sống âm nhạc, đóng góp vai trò quan trọng trong lĩnh vực biểu diễn và làm phong phú thêm những nền tảng kỹ thuật cơ bản cho việc đào tạo biểu diễn nhạc cụ. Trong khối lượng tác phẩm viết cho đàn guitar cổ điển luôn tồn tại song song hai hình thức: (1) Những tác phẩm được viết nguyên bản cho đàn guitar do các tác giả chuyên nghiệp sáng tác. (2) Những tác phẩm được chuyển soạn cho đàn guitar từ những tác phẩm khí nhạc, những ca khúc nổi tiếng, những làn điệu dân ca... Trong bài viết này, chúng tôi đưa ra vài suy nghĩ về việc chuyển soạn tác phẩm âm nhạc cho đàn guitar cổ điển trong giảng dạy và biểu diễn hiện nay tại Việt Nam.

Từ khóa: Chuyển soạn; Tác phẩm âm nhạc; Đàn guitar cổ điển.